

İNTİHAR MI? CİNAYET Mİ?;

İstanbul Polis Müdürü Köprülüzade
Mustafa Mazhar Bey ve Otopsi
Hakkındaki Eseri

Emre KARACAOĞLU

© Copyright 2026

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Yayınevi'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kâğıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Sayfa ve Kapak Tasarımı
978-625-362-136-0	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
İntihar mı? Cinayet mi?; İstanbul Polis Müdürü Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey ve Otopsi Hakkındaki Eseri	47518
Yazar	Baskı ve Cilt
Emre KARACAOĞLU ORCID iD: 0000-0001-5839-7109	Vadi Matbaacılık
Yayın Koordinatörü	Bisac Code
Yasin DİLMEN	MED030000
	DOI
	10.37609/akya.4258

Kütüphane Kimlik Kartı

Karacaoğlu, Emre.

İntihar mı? Cinayet mi?; İstanbul Polis Müdürü Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey ve Otopsi Hakkındaki Eseri / Emre Karacaoğlu.

Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2026.

85 s. ; 160x235 mm.

Kaynakça, Ekler ve Dizin var.

ISBN 9786253621360

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Yayınevi

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

Canım Annem'e ...

ÖNSÖZ

Bilim tarihi doktora çalışmalarım sırasında kataloglarda tarama yaparken, olur da bir gün üzerinde çalışırım düşüncesiyle, bir kenara not ettiğim bazı eserler ve kişiler vardır. Zaman zaman notlarıma bakıp üzerinde çalışma zamanının gelip gelmediğini yoklar ve her biri için “Ne zaman vakt-i merhûnu zuhûr edecek?” diye iç geçirdiğim olur. Sırası geleni tezgahıma yatırır “Vira Bismillah!” ile işlemeye koyulurum. İşte elinizdeki bu küçük hacimli eser de not ettiklerimdenidir.

İncelemeye başladığımda kitapçık formatındaki bu eser ve yazarı hakkında “birkaç satırlık” bilgi dışında birşeye rastlamamıştım. Okuduğumda konusu ve içeriği çok dikkatimi çekti. Çünkü, Osmanlı Devleti’nin son zamanlarında görev almış bir savcı yardımcısı bizzat soruşturduğu bir adli ölüm olayı üzerinden otopsinin önemini vurguluyordu. Araştırmanın başında elimde müellifin ismi, hukuk mezunu olduğu ve bir tarihte savcı yardımcılığı yaptığı dışında bir bilgi yoktu. Kataloglarda aynı isme ait başka bir eser de bulunmuyordu. Osmanlı Arşiv belgeleri üzerindeki uzun ve biraz yorucu taramalar ve okumalar sayesinde, eserin yazarı Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey’in zabıt katipliği ile başlayan ve İstanbul Polis Müdürlüğü ile sonlanan memuriyet hayatı açığa çıkmış oldu.

Kitapçıkta aktarılanlar ve adli otopsiye yapılan vurgu elbette kıymetlidir; ve eseri, üzerinde çalışılmaya değer kılan en çarpıcı taraftır. Ancak, telifi müelliften ayrı düşünmek de mümkün olmadığından ve ayrıca müellifin “sanki hiç vâir olmamış gibi” “gûşe-i nisyâna” atılmasına da gönlüm razı gelmediğinden, hayatı ve yapıp ettikleriyle bilinsin istediğim için Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey’in eldeki verilerle kim olduğuna dair biraz teferruatlıca bir bölüm yazıldı. Ne yazık ki, doğum ve ölüm tarihleri, aile ve okul hayatı, yârân ve muhiti, çoluk çocuğu, zevkleri, dertleri, emeklilik sonrası faaliyetleri gibi dönemin sosyal hayatına ışık tutacak bilgilere ulaşamadı; bir resmi dahi bulunamadı. Elbette, imkanların noksanlığı kadar araştırmacının acizliği de buna sebeptir. Umulur ki, ahlâf daha çalışkan, becerikli, özverili, bilgili ve gayretli olur.

Bu çalışma ile ülkemiz tıp/adli tıp tarihine sadece mütevazı bir katkı sunabildiğimin farkındayım. Dilerim ki örnek alınır, faydalı olur, dua vesilesi olur. Belgelerin okunuşundaki ve yorumlardaki hatalar bana aittir. Üzerimde emeği olan değerli adli tıp ve bilim tarihi hocalarıma sonsuz hürmetlerimle...

Ve min'Allahi't-tevfik...

Emre KARACAOĞLU

Haziran 2026, Yahşihan

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	1
Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey Kimdir?.....	3
Yöntem.....	9
Bulgular.....	11
Tartışma.....	15
Sonuç.....	19
Kaynaklar.....	21
Ekler.....	23
EK I: İlm-i Teşrihin Usûl-i Muhâkemât-ı Cezaiyeye Sûret-i Tatbiki ve Bir Genç Kızın Esbâb-ı Mevti Adlı Eserin Kapak Sayfası	24
EK II: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in Otopsi Hakkındaki Eserinin Çeviriyazısı	25
EK III: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in Hizmet Döküm Cetveli Belgesi	42
EK IV: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in Hizmet Döküm Cetveli	43
EK V: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in Sultan I. Ahmet Türbesi'ndeki Hırsızlık Hakkındaki İlk Dilekçesi	45
EK VI: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in Sultan I. Ahmet Türbesi'ndeki Hırsızlık Hakkındaki İlk Dilekçesinin Çeviriyazısı	46
EK VII: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in Sultan I. Ahmet Türbesi'ndeki Hırsızlık Hakkındaki İkinci Dilekçesi	47
EK VIII: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in Sultan I. Ahmet Türbesi'ndeki Hırsızlık Hakkındaki İkinci Dilekçesinin Çeviriyazısı	48
EK IX: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in Antika Eser Kaçakçılığı Hakkındaki Dilekçesi	50

EK X: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in Antika Eser Kaçakçılığı Hakkındaki Dilekçesinin Çeviriyazısı	51
EK XI: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in Trabzon İstinaf Müdde-i Umûmîsi İken Mabeyn-i Hümayûn'a Çektiği Telgraf.....	53
EK XII: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in Trabzon İstinaf Müdde-i Umûmîsi İken Mabeyn-i Hümayûn'a Çektiği Telgrafın Çeviriyazısı	54
EK XIII: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in İstanbul Birinci Daire-i Belediye Müdür Muâvinliği'ne Tayini Hakkındaki İrade.....	55
EK XIV: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in İstanbul Birinci Daire-i Belediye Müdür Muâvinliği'ne Tayini Hakkındaki İradenin Çeviriyazısı	56
EK XV: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in İstanbul Polis Müdürlüğü'ne Tayini Hakkındaki İrade.....	57
EK XVI: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in İstanbul Polis Müdürlüğü'ne Tayini Hakkındaki İradenin Çeviriyazısı	58
EK XVII: Zabtiye Nazırı'nın Köprülüzade Mustafa Mazhar Hakkındaki Dilekçesi	59
EK XVIII: Zabtiye Nazırı'nın Köprülüzade Mustafa Mazhar Hakkındaki Dilekçesinin Çeviriyazısı	60
EK XIX: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in 14 Kasım 1908 tarihli Dilekçesi	61
EK XX: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in 14 Kasım 1908 tarihli Dilekçesinin Çeviriyazısı	62
EK XXI: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in 28 Aralık 1908 tarihli Dilekçesi	64
EK XXII: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in 28 Aralık 1908 tarihli Dilekçesinin Çeviriyazısı	65
EK XXIII: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in 27 Ocak 1909 tarihli Telgrafı.....	68
EK XXIV: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in 27 Ocak 1909 tarihli Telgrafının Çeviriyazısı	69
EK XXV: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in 6 Nisan 1910 tarihli Dilekçesi.....	70
EK XXVI: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in 6 Nisan 1910 tarihli Dilekçesinin Çeviriyazısı	71
EK XXVII: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in Emekli Edilmesi Hakkında Belge ..	72
EK XXVIII: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in Emekli Edilmesi Hakkındaki Belgenin Çeviriyazısı	73
EK XXIX: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in 15 Nisan 1912 tarihli Dilekçesi	74
EK XXX: Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in 15 Nisan 1912 tarihli Dilekçesinin Çeviriyazısı	75

GİRİŞ

Ülkemizde adli otopsi tarihi Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne müdürü Dr. Charles Ambroise Bernard (1808–1844) tarafından 1843 yılında yapılan bir otopsi işlemi ile başlatılır.¹ Kimi zaman ilm-i teşrih adıyla da anılan feth-i meyyit (otopsi) işlemi bu tarihten itibaren yaygınlaşmış ve yasal bir zeminde sürdürülmüştür. Özellikle, 1879 tarihli Usûl-ı Muhâkemât-ı Cezâiye Kanûn-ı Muvakkati’nde ölüm muayene ve otopsi işlemleri açıkça tanımlanarak, hekimlerin bu çerçevedeki adli sorumlulukları belirlenmiştir. Bu kanunun 41.maddesi kapsamında şüpheli ölüm olaylarında savcılarının otopsi talebinde bulunarak ölüm olayının aydınlatılmasında adli tabiplerden görüş istedikleri anlaşılmaktadır. İşte, bu bağlamda yürütülen bir şüpheli ölüm olayında görev alan Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey, ilm-i teşrih sayesinde bir genç kızın intiharını nasıl aydınlattığını yıllar sonra yayımladığı bir küçük eseriyle duyurmaktadır.

Mekteb-i Hukuk mezunu olan Mustafa Mazhar Bey’in “İlm-i Teşrihin Usûl-i Muhâkemât-ı Ceza’iyeye Sûret-i Tatbiki ve Bir Genç Kızın Esbâb-ı Mevti” adlı eseri adli tıp tarihimiz açısından dikkate şayandır. Kendisinin gözlemlerini içermesi, olayları ilk ağızdan ve soruşturmayı yürüten kişi olarak nakletmesi, kitabı ayrıca kıymetlendirmektedir.

Bu çalışmada, memuriyet hayatı boyunca çeşitli kademe ve görevlerde bulunan ve nihayet İstanbul Polis Müdürü iken emekli edilen Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey’in biyografisine ve bu küçük hacimli eseri bağlamında adli tıp tarihimize katkılar sunulması amaçlanmıştır.

---

¹ Bilgin, 2011,s.8-12.

KÖPRÜLÜZADE MUSTAFA MAZHAR BEY KİMDİR?

Kitabının kapak sayfasındaki “Köprülüzade” ve “Mekteb-i Hukûk’tan mezun” bilgileri dışında kataloglarda² kendisi hakkında başka bir bilgiye ulaşılamayan Mustafa Mazhar Bey’in memuriyeti dolayısıyla ancak Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi’nden bir takım bilgilere ulaşılabilmektedir.

Kitabında Mekteb-i Hukuk mezunu olduğunu yazmış ise de mezuniyet yılını belirtmemiştir. Mazûlîn-i Mülkiye Sandığı muhasebesinden tanzim olunan hizmet döküm cetveline göre; Mustafa Mazhar Bey memuriyet hayatına 3 Ekim 1882 tarihinde Adliye Nezâreti Sicill-i Ahvâl Memûrîn Kalemî’nde 150 kuruş maaş ile başlamış, 27 Haziran 1883 tarihinde İstînâf Mahkemesi Heyet-i İthâmiyesi zabıt katipliğine geçerek 12 Haziran 1886 tarihine kadar bu görevde kalmıştır. Ardından zabıt katibi olarak sırasıyla, Dersaâdet Bidâyet Mahkemesi Birinci Cezâ Dâiresi’nde (13 Haziran 1886 - 12 Kasım 1886), Mahkeme-i Temyîz Hukûk Dâiresi’nde (13 Kasım 1886 - 20 Nisan 1888) ve daha sonra Mahkeme-i Temyîz İstidâ Dâiresi’nde (21 Nisan 1888 - 24 Mayıs 1890) çalışmıştır.³

Zabıt katipliği görevini takiben, 25 Mayıs 1890 tarihinde Dersaâdet Bidâyet Mahkemesi müddei umûmî muâvini ve ardından 21 Nisan 1896 tarihinde ise Dersaâdet İstînâf Mahkemesi müddei umûmî muâvini olmuştur.⁴

Arşiv belgelerinden kendisinin bu görevleri esnasındaki bazı kayıtlarına ulaşılabilmektedir. İlk olarak, Sultan I. Ahmet türbesinden on beş adet murassa sorgu ve beş adet murassa kemerin çalınması üzerine yapılan bir soruşturmada yer aldığı görülmektedir. Eşyaların 1886 yılındaki kayıt/yoklama sırasında yerinde olmadığına farkına varılmasıyla hırsızlık olayı ortaya çıkarılmış, ancak bundan bir önceki defterin yirmi yıl öncesine ait olmasından ötürü eşyaların bu yirmi yıllık sürede tam olarak ne zaman ve kimler tarafından çalındığı tespit edilememiştir. Eşyaların değeri yirmi bin liranın üzerindedir. Öncelikle türbedar Hacı Hasan Efendi ile bazı görevliler zanlı olarak sorgulanmış, ancak 1893 yılındaki duruşmada Dersaâdet Bidâyet Mahkemesi tarafından beraat kararı verilmiştir. Bunun üzerine Dersaâdet Müddei Umûmî Muavini Mazhar Bey 1893

² İhsanoğlu 1999, s.669.

³ BOA, ŞD, 1116/67.

⁴ BOA, ŞD, 1116/67.

yılı sonu – 1894 yılı Ocak-Şubat sıralarında (arizalarında tarih yazılmamıştır) birkaç arıza kaleme almış ve soruşturmanın yürütülmesinde aktif olarak öne çıkmış, beraat kararını bozdurmuş ve soruşturmayı yürütmek üzere oluşturulan heyet içerisinde yer alarak keşifler, sorgulamalar yapmıştır. Bir arizasında Sultan Ahmet’in Fethiye Camii’ne vakf ettiği müzehheb ve müzeyyen bir Mushaf-ı Şerif’in de çalındığını, bu hırsızlık olaylarının önüne geçmek için nitelikli önlemler ve daha derin soruşturmalar yapılması gerektiğinin altını çizmiştir. Oluşturulan keşif heyetinde Dersaâdet İkinci Ceza Dâiresi Reisi Halil Bey, azadan Midhat ve Sabit Efendiler ile kendisi bulunmaktadır.⁵ Üzerinde tarih bulunmamakla birlikte, arşiv kayıtlarında Şubat 1894 kaydı bulunan bir arizasında; türbe ve cami-i şeriflerden hırsızlığın daima olduğunu, nadir ve nefis değerli eşya ve mücevherin Beyoğlu simsarları marifetiyle yabancı ülkelere aşırıldığını, bu simsarların suç ortaklarının da kurumda çalışan (Evkaf-ı Hümâyûn) hademeler olduğunu, Beyoğlu’nda antikacılık yapan Püskülyan adlı kişinin bazı nadir İslamî eserleri Avrupa’ya kaçırmakta iken gümrük memurları tarafından yakalanması olayının şüphelerinde haklı olduğunu gösterdiğini dile getirmiştir. Devamında, Püskülyan adlı bu kişinin evrakının Beyoğlu zabıtasınca Beyoğlu müddei umûmîsi Mihalaki Efendi’ye verileceği ve dolayısıyla sorgusunu onun yapacağını, ancak Hıristiyan bir memurun bu işin manevi tarafına vakıf olamayacağını, Mihalaki Efendi’nin bunu adi bir hırsızlık olarak ele alıp adi bir soruşturma ile yetineceğini, halbuki Püskülyan’ın bu eserleri nereden aldığı, kimlere sattığı, ortaklarının kimler olduğu, daha önceleri neler aşırıldığı gibi sorular çerçevesinde sorgulanarak elde edilecek bilgilerle cami ve türbe hırsızlıklarının önüne geçilmesi için alınacak tedbirlerin de düşünülmesi lazım geldiğini, işte bu nedenle Püskülyan’ın Dersaâdet Müstantık azası Hacı Ömer Efendi ile kendisine tevdi edilmesini talep etmiştir. Arizasının ekinde Püskülyan tarafından yurt dışına kaçırılırken ele geçirilen eşyaların da bir listesini vermiş olup şöyledir: iki adet el yazısıyla müzeyyen Mushaf-ı Şerif, dört adet Kabe-i Muazzama örtüsü, bir adet Miratü’l-Kevniye, üç adet Eczâ’-yı Şerife, bir adet ferman, dört adet Mushaf-ı Şerif, iki adet müzeyyen Mushaf-ı Şerif kabı.⁶

Tarihsiz olmakla birlikte hizmet cetveli ile karşılaştırıldığında Mayıs 1895 sıralarında kaleme alındığı anlaşılan bir dilekçesinde; Köprülü Mehmet Paşa soyundan olduğu halde cüz’î bir maaşından başka bir şeyi olmadığına işaretle, altı sene önce uhdesine ihsan buyurulan rütbe-i salisenin hakim ve savcılara mahsus ilgili kanun hükmünce bir derece terfi ettirilmesini talep etmektedir.⁷

⁵ BOA, Y..MTV., 88/112; BOA, Y..MTV., 90/25; BOA, DH.MKT., 2054/128.

⁶ BOA, Y..PRK.AZN., 23/60.

⁷ BOA, Y..PRK.AZN., 12/96.

Dersaadet müddei umûmî muavinliği sırasında Mazhar Bey'in 1896 Ağustos'undaki Ermeni olayları sırasında yaralananların ifadesini almakla da görevlendirildiği anlaşılmaktadır. Muhtelif hastanelere (Gümüşsuyu, Dâire-i Sâdise, Gurebâ-i Müslimîn ve Umûmî Hastaneleri ile Rum Hastanesi) bizzat gidip hastabaşında ifadeleri zabta geçirtmiş ve imzalamıştır.⁸

Mustafa Mazhar Bey 18 Ekim 1897 ve 24 Aralık 1898 tarihleri arasında Trabzon İstînâf Mahkemesi müddei umûmiliğinde bulunmuştur.⁹ Bu sırada, 21 Şubat 1898 tarihinde bir derece terfisi hususunda irade-i seniyye sadır olmuştur.¹⁰ Kendisinin 6 Mayıs 1898 tarihli “Trabzon İstînâf Müddei Umûmîsi Köprülüzade Mazhar” unvanıyla imzaladığı ve doğrudan Mâbeyn-i Hümâyûn Baş Kitâbet'ine yazdığı dilekçesinde İstanbul'da senelerce çalıştığını, kendisine düşman olanların şimdi kendisinden öç aldıklarını, açıklamada bulunmak üzere huzura çağırılmasını talep ettiği dikkat çekmektedir.¹¹ Öyle anlaşıyor ki, kendisi Trabzon'daki memuriyetini sürgün olarak değerlendirmektedir. Konuya ilişkin başka bir belgeye rastlanmamıştır. Ancak kısa süre sonra tekrar İstanbul'da görev aldığına bakılırsa talebine olumlu cevap verildiği düşünülmektedir.

Trabzon'un ardından kısa bir süreliğine (25 Aralık 1898 – 9 Ocak 1899) Ankara İstînâf Mahkemesi Müddei Umûmîsi olmuş ve hemen ardından 2000 kuruş maaşla 10 Ocak 1899 tarihinde İstanbul'da Birinci Dâire-i Belediye Müdür Muavinliği görevine getirilmiştir.¹² Nihayet, 31 Aralık 1899 tarihinde İstanbul Polis Müdürü olmuş, hizmet cetveline göre maaşı da 5400 kuruşa yükseltilmiştir.¹³ Mustafa Mazhar Bey'e bu son memuriyeti sırasında 3 Şubat 1900 tarihinde rütbe-i saniye sınıf-ı mütemâyizi tevcih buyurulmuş,¹⁴ 2 Temmuz 1901 tarihinde de bir derece terfi almıştır.¹⁵ Görevden alınış tarihine kadar geçen süre içinde tespit edilebildiği kadarıyla, maaşına dair, yalnızca Rûmî 1321 yılına ait (Mart 1905 – Şubat 1906) ödenmemiş bir yıllık -5400 kuruş- maaşını talep ettiği Zabtiye Nezaretî'nden Mâliye'ye hitaben 10 Nisan 1906 tarihli belgeye rastlanmıştır.¹⁶

Hizmet cetveline göre Mustafa Mazhar Bey İstanbul Polis Müdürü olarak 31 Aralık 1899 ile 31 Temmuz 1908 tarihleri arasında görev yapmış ve bu tarihten itibaren önce açığa alınmış ve uzun bir süre sonra da emekli edilmiştir.¹⁷ Zabtiye

⁸ BOA, Y.PRK.AZN., 16/40; BOA, Y.PRK.AZN., 16/12.

⁹ BOA, ŞD, 1116/67; BOA, BEO, 1033/77468.

¹⁰ BOA, İ.TAL., 130/60.

¹¹ BOA, Y.PRK.AZN., 18/52.

¹² BOA, ŞD, 1116/67; BOA, BEO, 1248/93577; BOA, BEO, 1258/94348; BOA, DH.MKT., 2165/39; BOA, İ.ŞE., 11/42.

¹³ BOA, ŞD, 1116/67; BOA, İ.ZB., 2/22; BOA, BEO, 1426/106919; DH.MKT., 2294/68.

¹⁴ BOA, İ.TAL., 202/41.

¹⁵ BOA, İ.TAL., 253/102.

¹⁶ BOA, ZB., 341/34.

¹⁷ BOA, ŞD, 1116/67.

Nazırı Ziver Bey tarafından 1 Ağustos 1908’de Sadâret’e yazılan arızada, Üsküdar Mutasarrıfı Hamdi Bey ile İstanbul Polis Müdürü Mazhar Bey’in “gerek ahlak ve gerek idare cihetiyle kifayetsizlikleri” aşıkard olduğundan değıştirilmeleri istenmiştir.¹⁸ Bunun üzerine görevden azledilerek, 14 Eylül 1908 tarihinde kendisine mazuliyet (açığa alınma) maaşı verilmesi için Mütেকaidîn ve Mazûlîn-i Mülkiye Sandıkları Nezâreti’ne bilgi verilmiş ve hizmet cetveli gönderilmiştir.¹⁹ Mustafa Mazhar Bey, sebepsiz yere azl edildiğini beyan ederek, eski görevine dönmeyi yahut başka bir memuriyete tayinini istemiştir. 14 Kasım 1908 ve 28 Aralık 1908 tarihli arizalarında: Mekteb-i Hukûk’tan mezun olduğunu, zabıt katipliğinden savcılığa kadar hiç aralıksız yirmi sene hizmette bulunduğunu, görevleri esnasında İslam – Hıristiyan tüm insanların güvenlerini kazandığını, sekiz sene önce İstanbul Polis Müdürü olduğunu, kendisinden hiç bir şekilde bir şikayet edilmediğini, iki yüz elli sene devlete ve millete muhabbetle hizmet etmiş Köprülü ailesinin bir ferdi olduğunu, bugün elinde yalnızca Köprülü ailesine mahsus maaş kaldığını, 4-5 gün kadar Zabtiye Nazırlığı yapan Ziver Bey’in sebepsiz ve kanunsuz olarak kendisinin azline neden olduğunu, Ziver Bey’in 4-5 günlük nazırlığı sırasında kişilere ve olaylara vakıf olmadığını, kimlerin memuriyette iyi olduğunu dinlemeye vakit bulamayıp soruşturmada karar verdiğini, tekrar memuriyete dönmek istediğini uzun uzun yazmıştır. Yapılan soruşturmada yeni Zabtiye Nazırı 23 Ocak 1909 tarihi yazısında, Mazhar Bey’in o vakit ahalinin galeyanından ötürü Ziver Bey tarafından azl edildiğini, yoksa hakkında maddi bir şey olmadığını beyan etmiştir. Mazhar Bey 27 Ocak 1909 tarihli kısa dilekçesinde hakkında bir şikayet olmadığını, masumiyetinin kanıtlandığını yirmi sekiz senelik hizmetinin ve kanuni haklarının korunmasını istirham etmiştir.²⁰ Ancak buna rağmen kendisi hakkındaki olumsuz düşünceden ötürü göreve dönme talebine olumlu cevap verilmemiştir.²¹ İkinci Meşrutiyet’in ilanından sonra polis teşkilatında etkili ve geniş kapsamlı bir tensikat yapılmıştır. Zabtiye Nazırı Ziver Bey zamanındaki bütün polis memurları incelenmiş ve “jurnalcilik ve kötü ahlak sahibi” olmakla suçlanan, geçmiş sabıkalı polisler açığa alınmışlardır.²² Öyle görünüyor ki, Meşrutiyet öncesine ait kadronun tasfiyesinden Mustafa Mazhar Bey de nasibini almıştır.

Mustafa Mazhar Bey belirli aralıklarla arızalar kaleme almış ve nihayet açığa alındığı halde taleplerine cevap verilmediğini, mazuliyet maaşının da yatırılmadığını, kendisinin mağdur olduğunu belirtmiş ve Şûrâ-yı Devlet Mülkiye

¹⁸ BOA, ZB., 352/111.

¹⁹ BOA, ZB., 486/23; BOA, ZB., 486/148.

²⁰ BOA, ŞD, 3056/62; BOA, ZB, 329/82.

²¹ BOA, DH.MKT., 2650/21; BOA, ZB, 327/88.

²² Van 2012, s.281-294.

Heyeti'nin 23 Şubat 1909 tarihli kararı üzerine Maliye Nezareti'nde yapılan değerlendirmede 28 Mart 1909 tarihinde kendisine bin sekiz yüz kuruş (maaşının üçte biri nisbetinde) mazuliyet maaşı verilmesinin uygun olduğu belirtilerek, nihayet 6 Nisan 1909 tarihli irade-i seniyye ile mazuliyet maaşını alabilmesi mümkün olmuştur.²³

Mustafa Mazhar Bey'in 6 Nisan 1910 tarihli dilekçesinde ön dört aydan beri -1800 kuruş olan- maaşını aldığını, ancak Rûmî 1326 senesine ait (1 Mart 1910'dan itibaren başlayan sene) cüzdanının verilmediğini, Tekâüd Sandığı'nda görevli Hafız İhsan Bey'in Emniyet-i Umumiye Müdiriyeti'nden kendisi hakkında verilecek karara göre cüzdanı verebileceğini söylediğini, mağduriyetinin giderilmesi hususunda gereğinin yapılmasını arz etmiştir. Emniyet-i Umûmiye İkmâl-i Tensikat Komisyonu tensik kanûnunun on birinci maddesi kapsamında Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in emekli edimesine karar vermiş ve durum 9 Nisan 1910 tarihinde kendisine tebliğ edilmiştir.²⁴

Kendisi ile ilgili son belge 15 Nisan 1912 tarihinde Sadâret'e yazdığı bir dilekçedir. Bu dilekçesinde özetle; hizmet ve memuriyetlerini saydıktan sonra, evlâd u rîyâlini iskan edecek bir evi bile olmadığından çalışmak zorunda kaldığını ve avukatlık yapmak için baronun istediği memuriyet belgelerini talep etmektedir.²⁵ Kitabının kapak sayfasındaki "İstişâre-i Hukuk ve Deâvî Yazıhânesi Müessisi" ibaresinden anlaşıldığı kadarıyla, son dilekçesinde talep ettiği belgeleri temin edip baroya kaydını yaptırarak avukatlık bürosu açmış ve dava vekilliği yapmıştır. Ne yazık ki bu tarihten itibaren kendisinin hayatı hakkında başka bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Bu bilgiler çerçevesinde, kitabını avukatlık bürosunu (İstişâre-i Hukuk ve Deâvî Yazıhânesi) açtıktan sonra (15 Nisan 1912'den sonra) yayımladığı anlaşılmaktadır.

²³ BOA, ŞD, 1116/67; BOA, İ.TKS., 22/7; BOA, DH.MKT., 2706/60.

²⁴ BOA, DH.MUİ., 83/49.

²⁵ BOA, ŞD, 3101/58.

YÖNTEM

Bu çalışmada, Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in hayatı Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nden temin edilen belgelerle aydınlatılmıştır. Kendisinin pek bilinmeyen ve daha önce bir araştırmada konu edilmemiş “İlm-i Teşrihin Usûl-i Muhâkemât-ı Ceza'iyeye Sûret-i Tatbiki ve Bir Genç Kızın Esbâb-ı Mevti” adlı bilinen tek eseri adli tıp tarihi açısından değerlendirilmiştir.

BULGULAR

“İlm-i Teşrihin Usûl-i Muhâkemât-ı Ceza’iyeye Sûret-i Tatbiki ve Bir Genç Kızın Esbâb-ı Mevti” başlığını taşıyan bu eser 40 sayfalık küçük bir kitapçık şeklindedir. Manzume-i Efkar Matbaası’nda basılmış olup basım tarihi belirtilmemiştir. Yazar olarak “Köprülüzade Mustafa Mazhar” ibaresi bulunmaktadır ve yazar kendisini “Kudemâ-yı Memûrîn-i Adliye’den, İstişâre-i Hukûk ve Deâvî Yazihânesi Müessisi, Mekteb-i Hukûk’tan Mezûn” olarak tanıtmaktadır.

Kitap kısa bir giriş, dört fasıl, bir mektup/varaka sureti ile kısa bir hatime/sonuç yazısından oluşmaktadır. Giriş kısmında; ilm-i teşrihin cinayet gibi suçları açığa çıkardığını, masumların haklarının bu sayede korunduğunu, ölümünde cinayet şüphesi bulunmayan ancak cinayete kurban gitmiş kişilerin ölüm sebebinin aydınlatılmasında veya şüpheli şekilde ölen ancak gerçekte cinayete kurban gitmemiş kişilerin ölümünden dolayı suçlananların aklanmasında adaleti temin ettiğini belirtmektedir. Bu bağlamda yazar, kendisi Dersaadet Bidayet Mahkemesi Müddei Umûmî Muavini iken 16 yaşında cinayet şüphesi ile vefat eden bir kızın ölüm sebebinin ilm-i teşrih ile nasıl aydınlatıldığını ve ilm-i teşrihin Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiye Kanûnu’nun 41. Maddesi kapsamında nasıl tatbik edildiğini bu eserle göstermeyi amaçlamıştır.

“Zâbıta-i Adliyeye Aid Vezâif” başlıklı birinci fasılda genel işleyiş ve süreç hakkında kısa bir özet yapılmıştır. Buna göre; zâbıta-i adliye memurları tüm suç içeren olaylarda delilleri toplayıp zabt ederek ilgili kişiler ile birlikte ceza mahkemelerindeki savcılıklara teslim etmekle yükümlüdür. Cinayet vakalarında savcı derhal olay yerine giderek incelemelerde bulunur, şahitlerin veya olay hakkında bilgisi olanların ifadelerini alır, inceleme tamamlanıncaya ve zabıt altına alınıncaya kadar olayla ilgili kişilerin olay mahallinden uzaklaşmasına izin vermez, olayda kullanılmış olabilecek veya olayı aydınlatmaya yarayacak her türlü eşyayı (silah, defter, belge vb.) zanlılara göstererek imza ettirip sorgulatur ve zabt eder, Savcıların soruşturma sonunda hazırladıkları zabıt varakası hazır bulunanlarca imza edilir. İşte, yazarın sonraki fasılda anlatacağı olaylar bu çerçevede cereyan etmiştir.

“Mahall-i Cürme Azîmetle Tahkîkat-ı Adliyenin Sûret-i Cereyânı” başlıklı ikinci fasılda olay yerine gidildiğinde görülen manzara ve oradaki soruşturma özetlenmiştir. Yazar, haberi alışını, olay yerine gidişini, olay yerinin tasvirini, evde bulunanların ifadelerini epey ayrıntılı olarak aktarmaktadır. Kişi adları metinde (....) ile gösterilerek gizlenmiştir. Özetle, İstanbul’un Çarşamba semtinde 5-6 yaşlarında iken evlatlık edinilmiş 16 yaşındaki bir kızın odasında boğulduğunun ihbar edildiği, kızın yaşlı bir karı kocanın yanında kaldığı, onların ifadesine göre bakire olduğu, kızın ölümü hususunda bir bilgilerinin olmadığı aktarılmış ve ev ile odanın tasviri verilmiştir. Ön incelemenin ardından tabip beye yemin ettirilmiş ve cenazeyi incelemesi istenmiştir. İhbara göre cinayetin gizlenmesi için, kız boğulduktan sonra boynuna ip geçirilerek odanın ortasında lamba asmak için bulunan halkaya asıldığı söylenmiştir. O nedenle tabip bey ilk olarak kızın boynunu muayene etmiş ve kızın önce boğulup sonra ası süsü verildiği şeklindeki iddianın –kızın boynundaki izin şekli ve vücudunun başka bir yerinde boğuşma emaresi olmamasına istinaden- doğru olmadığını söylemiştir. Ancak kızın karnının büyüklüğüne dikkat çekerek hamile olması ihtimaline binaen hazırda bulunan ebe hanım tarafından muayene edilmesini önermiştir. Ebenin muayenesi sırasında savcı ve doktor dışarı çıkmış, genital muayeneyi ebe hanım yalnız yapmış ve muayene sonucunda “bikrin atıktan izale edilmiş” (hymende eski yırtık bulunduğunu) olduğunu ve hamilelik şüphesi bulunduğunu bildirmiştir. Bunun üzerine savcı tekrar yaşlı karı kocanın ifadelerine başvurmuş ve onları sorgulamıştır. Bu fasılda yazar, onların ifadelerine tafsilatlı bir şekilde yer vermiştir. Kısaca, ikisi de bundan habersiz olduklarını, yalnız kızın dört ay önce miras işleri için memleketine gittiğini, dönüşte bir köydeki handa gecelediğini, bu yolculuktan sonra neşesizlik halinin olduğunu, hatta kaldığı hanın işleticisini rüyasında gördüğünü söylediğini beyan etmişlerdir. Ayrıca, müteveffa kızın okuyup yazmaya pek düşkün, terbiyeli, tahsilli ve iffetli olduğuna dikkat çekmişler; olay gecesini sabah dörde kadar birlikte oturup konuştuklarını, sabah odasından çıkmayınca çilingir getirip açtırdıklarını ve kızı asılı halde bulduklarını anlatmışlardır. Odayı tekrar inceleyen yazar, pencerelerin demir parmaklıklı olup dışarıdan birinin girmesinin mümkün olmadığını, kapı sürgüsünde zorlama veya bozukluk gözlenmediğini nakletmektedir. Devamında, kızın pek çok defter ve notlarının (âsâr-ı kalemiyesi) olduğunu, ancak bunların tamamını şuanda incelemekle vakit kaybetmenin doğru olmadığını, cenaze çürümeye başlamadan beden üzerindeki incelemenin yapılması gerektiğini belirtmiş ve akabinde otopsi işlemine geçilmiştir. Otopsi kararının alınmasında müteveffanın bakire olmaması, hamilelik şüphesi olması, boğazdaki izlerin ne ile husûle geldiğinin net olarak

anlaşılamaması etkili olmuştur.

“Feth-i Meyyit Ameliyâtının Sûret-i İcrâsı” başlıklı üçüncü fasılda otopsi işlemi anlatılmaktadır. İki tabip bey daha çağırılmış ve toplamda üç tabip bey ile bir ebe hanım tarafından işlem teşrihhanede yapılmıştır. Yeni gelenler de kanun gereği yeminlerini yapmışlardır. Yazar hekim olmayan birine yakışır şekilde otopsi işleminden ve bazı ayrıntılardan bahsetmiştir. Otopsi işleminin sırasıyla kafatası, göğüs ve batının açılması şeklinde icra edildiğini, müteveffanın beyinde bir hastalık belirtisi izlenmediğini, akciğerlerde konjesyon olduğunu ve bunun boğulmaya has bir belirti olmadığını, mide ve bağırsaklarda da ölüm sebebi olabilecek bir emare bulunmadığını, rahmin açılması işinin ebe hanıma bırakıldığını nakletmektedir. Tabip beyler ve savcı bu işlem sırasında dışarı çıkmış, ebe hanım işini tamamlayıp müteveffanın edep yerlerini kapattıktan sonra tekrar teşrihhaneye girmişlerdir. Bir cenin görmeyi beklerken sekiz yüz gram ağırlığında ufak bir karpuz büyüklüğünde, üzeri kıllı ve içi yağlı bir madde ile karşılaşmışlar, tabip beyler bunun mol denilen bir gebelik türünde ortaya çıktığını açıklamışlardır.

“Esbâb-ı Mevt Hakkında Mütâlaât-ı Kanûniye ve Fenniye’yi Havidir” başlıklı dördüncü fasılda evlatlıklarının ölümüyle zan altında kalan yaşlı karı kocanın masumiyetlerinin de yürütülen adli soruşturma ve tıbbi inceleme (ilm-i teşrih sayesinde) ile ispat edildiğine işaret edilmiştir. Onlar evlatlıklarını büyütmüş, okutmuş, bakımını üstlenmiş ve ölümüyle de derinden sarsılmışlardır. Yazar soruşturmaya ilişkin olarak nihai kararını açıklamadan evvel, kızın bir torba içine koydurup mühürleterek daha sonra incelemek üzere adliyeye gönderilmesini sağladığı evrakı tetkik etmiştir. Buna göre; müteveffanın kaleme aldığı eserler ahlaka dair olup bilhassa iffet ve namus konuları işlenmiş, kızın nazarında iffet ve namusa yapılacak her türlü saldırı -yazarın tabiriyle- vahşice kalbine saplanan bir hançerden daha fazla etkilidir. Doktor beylerle yapılan istişare sonucunda: kızın kimliği meçhul biri tarafından cinsel saldırıya maruz kaldığı ve bu olay üzerine canına kıydığı kanaatine varılmıştır. Bunun üzerine gecelediği hanın işletmecisi üzerinde yoğunlaşmış ancak hanın nerede olduğu anlaşılamamıştır. Yazar, tekrar kızın intihar ettiği odaya giderek incelemelerde bulunmuş ve nihayet kızın karyolasının altında köşede bir delik görmüş ve tahtayı kaldırdığında -kızın evrakı ile karşılaştırıldığında anlaşıldığı üzere- kızın el yazısı ile bir mektup açığa çıkmıştır.

Müteveffa mektubunda; -yazarın ve doktorların görüşlerini doğrularcasına- İstanbul’a dönüş yolunda gecelediği hanın işletmecisinin gece odasına gelerek bir

şey koklatıp uyuttuğunu ve bu olaydan sonra neşesini yitirdiğini, namus uğruna can verdiğini beyan etmektedir. Mektuptaki bilgilerden saldırgana ulaşılmış ve yakalanmıştır.

Gayet kısa tutulan “Hatime” kısmında, bu cinayetin ilm-i teşrih ile aydınlatıldığı, aksi halde ölüm sebebinin bilinemeyeceği, adaletin tesis edilemeyeceği vurgulanmıştır. Tıbbın insan hayatındaki işlevi ne kadar büyükse, ilm-i teşrihin de hakların korunmasındaki hizmeti o denli büyüktür. İnsanlık, bu yüce bilime ve onun mensuplarına sonsuza kadar teşekkür edecektir.

TARTIŞMA

Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey'in memuriyet hayatına dair belgelerden anlaşıldığı kadarıyla, kitabını emekli edilip İstanbul Barosu'na dava vekilliği yapmak üzere başvurmasından sonra -6 Nisan 1912'den sonraki bir tarihte yayımlamıştır. Kitabında savcılık mesleğinin erken dönemlerinde (Dersaadet Bidayet Mahkemesi Müddei Umûmî Muâvini iken) karşılaştığı bir vaka vesilesiyle otopsi işleminin önemini vurgulamak istemiştir. Hizmet cetveline nazaran bu görevini 25 Mayıs 1890 ile 20 Nisan 1896 tarihleri arasında yürüttüğü, dolayısıyla bahsettiği olayın da bu tarih aralığında meydana geldiği anlaşılmaktadır.

Kitabının giriş kısmında andığı Usûl-ı Muhâkemât-ı Cezâiye Kanûn-ı Muvakkati 1879 yılında yürürlüğe girmiş ve 1929 yılında 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun düzenlenmesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.²⁶ Yaklaşık elli yıl yürürlükte kalan bu kanunun -Mustafa Mazhar Bey'in de andığı- 41.maddesinde ölü muayenesi/otopsi işleminin usulü hakkında “*Birinin katıl ve idamı veyahut esbabı meçhul ve şüpheli olarak vefatı halinde müddeiumumi bir veyahut iki tabip ve cerrah istishap edecek ve bunlar cenazenin bulunduğu hal ile esbab-ı mevti hakkında bir takrir yapacaklardır. Madde-i sabıka ile işbu maddede beyan olunan ahvalde celp olunacak adamlar takrirlerini bigarazane yapacaklarına ve mütalaalarını vicdan-ı sahih üzerine bldireceklerine dair müddeiumumi huzurunda yemin edeceklerdir*” denilmektedir.²⁷

Ülkemizde bilinen ilk adli otopsi işleminin 1843 yılında başına sırık düşmesi sonucu ölen bir işçiye yapıldığı nakledilmekte²⁸ ise de 1840 yılı Mayıs ayı içerisinde ihdas edilen Meclis-i Umur-ı Tıbbiye-i Mülkiye'nin bir görevinin zehirlenerek vefat edenlerin “ahşâlarını teşrîh” ile zehirlenip zehirlenmediklerini araştırmak olduğu belirtilmektedir²⁹ ki bu cihetle, ülkemizdeki ilk adli otopsinin -keşfedilecek yeni belgelerle- 1843'ten biraz daha gerilere götürülme ihtimali bulunmaktadır. Usûl-ı Muhâkemât-ı Cezâiye Kanûn-ı Muvakkati'nde ölü muayene/otopsi işlemleri eskiye nazaran daha açık ve kesin bir dille ifade edilmiş ve bu tarihten itibaren otopsi işlemleri yaygınlaşmıştır.³⁰

²⁶ Turinay 2021, s.169-228.

²⁷ Gökçen 1994, s.203-288.

²⁸ Bilgin 2011, s.8-12.

²⁹ Bingöl 2007, s.37-65.

³⁰ Bilgin 2011, s.8-12; Bingöl 2007, s.37-65.

Mustafa Mazhar Bey'in naklettiği vakada önce bir doktor ve bir ebe ile ölü muayene işlemi yapılmış, otopsi işlemi için iki doktor daha çağırılmıştır. Anlaşılan otopsi teknisyeni/teknikeri istihdam edilmemekte, tüm işlemler doktorlar ve ebe tarafından yapılmaktadır. Özellikle genital muayenenin ve otopsi sırasında uterusun çıkarılması işleminin yalnızca ebe hanım tarafından yapılarak cenazenin mahremiyetine azami saygı gösterilmesi dikkat çekicidir.

Ölü muayene işlemini yapan doktor cesette elle ya da bağla boğma belirtisi görmediğini bildirmiştir. Otopsi sırasında yapılan incelemede de -ayrıntılı bilgi verilmemekle birlikte- buna dair bulgulara rastlanmamıştır. Akciğerlerde konjesyon (hücûm-i dem) görülmüştür ki doktorlar bunun ister mahnûkan (boğazı sıkılarak) ve ister maslûben (asılarak) ölmüş olsun, her iki halde de görülebileceğini söylemişlerdir. Bunun sonucunda, kızın boğulup ası süsü verilerek cinayete kurban gitmemiş olduğu, intihar etmiş olduğu kanaatine varılmıştır. Her ne kadar -hekim olmayan- yazar otopsi faslını kısa tutmuş ise de, bahsi geçen doktorların elle/bağla boğma vakalarında ne tür bulgular görmeyi beklediği ve dolayısıyla cesette hangi bulguların gözlenmediğini bildirdiklerini o dönemin adli tıp bilgilerine bakarak yorumlamak mümkündür.

Olayın geçtiği tarihlerde (1890-1896) yayımlanmış ve dolaşımda olması muhtemel Türkçe adli tıp kitabı, Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane adli tıp muallimi Agop Handanyan'ın (1834-1899) Briand ve Chaudé'den çevirdiği, ilk baskısını H.1294 (M.1877) ve ikinci baskısını H.1309 (M.1893) yıllarında yapan Tıbb-ı Kanûnî adlı kitabıdır.³¹ Bu kitabın elle/bağla boğma bulgularının anlatıldığı kısımda; bağla boğmada telemin boynu -bazı yerlerde silikleşse de- az çok bir daire şeklinde kat ettiği, elle boğmada boyunda parmak ve bası izlerinin görüleceği, hatta basının rengi ve şekline göre saldırganın hangi elini daha çok kullanıyor olduğunun bile yorumlanabileceği, tırnakların deride oluşturduğu sıyrıkların şeklinden mağdur ile saldırganın duruş şekillerinin bile anlaşılabilceği, harici bulguların ötesinde özellikle derin dokularda (trakea önündeki kaslarda) yoğun ekimoz gözleneceği bildirilir. Ası bahsinde ise asıların çoğunlukla intihar olduğu, cinayet şeklindeki asıların nadiren vuku bulduğu belirtilmiştir.³² Ası ile elle/bağla boğma arasındaki ayrımın en net otopsideki incelemeler sayesinde yapılabileceğine işaretle: ası vakalarında -elle/bağla boğma veya göğse bası ile nefessiz kalma durumunun aksine- plevral yüzeylerde kontüzyon, perikardda yüzeyel kanamalar, akciğerlerde bül oluşumları, nefes borusunda zedelenme gözlenmeyeceği; asıda telemin kesintisiz olduğu, boğazdaki derin dokularda ekimoz olup nefes borusunda köpük

³¹ Yıldırım 2011, s.37.

³² Handanyan 1309 [M.1893], s.468-470.

bulunabileceği belirtilmiştir.³³ Zaman içerisinde literatüre giren -Simon Belirtisi, Amussat İşareti, sternokleidomastoid kasın klavikula ve sternuma yapışma yerlerinde ekimoz izlenmesi- gibi asıya dair günümüz adli otopsi bulgularından³⁴ bahsedilmemiş olmakla birlikte; asının diğer asfiksilerden ayrımı hususundaki bilgiler o dönem için yeterli ve tatmin edici düzeyde görünmektedir.

³³ Handanyan 1309 [M.1893], s.482.

³⁴ Pollak 2026, s.377-378.

SONUÇ

Eserin başlığının da işaret ettiği üzere, Köprülüzade Mustafa Mazhar Bey bu eseriyle otopsinin adli olayların aydınlatılmasındaki rolü ve önemine dikkat çekmiştir. Özellikle ilk ağızdan bir anlatım olması ayrıca dikkate değerdir. Küçük hacimli bu eserinde -savcı yardımcısı görevinde iken- adli ölüm olayının başından sonuna dek nasıl yönetildiğini ve aydınlatılması için nelerin yapıldığını (*olay yeri keşfi, bilgi ve görgü tanıklarının ifadelerinin alınması, ölü muayene ve otopsi işlemleri, olay yerinden temin edilen evrakın incelenmesi vb.*) aktarmaktadır ki bu sayede, 1879 tarihli Usûl-ı Muhâkemât-ı Cezâiye Kanûn-ı Muvakkati 41.maddesinin olayın geçtiği tarihlerde nasıl işletildiği de anlaşılmaktadır. Ne yazık ki, kendisinin başka bir eserine ya da hayatına dair başka bir bilgiye rastlanılmamıştır. Kitabının hatırat niteliği taşıyıp taşımadığı hususu bir yana bırakılırsa, bu eseri ile adli tıp tarihimize yaptığı katkı küçümsenemez ve umulur ki gelecek nesillere -deneyimlerini yazıya geçirerek- tarihî vesika bırakma yönüyle örnek alınır.

KAYNAKLAR

1.Arşiv Belgeleri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO): 1033/77468; 1248/93577; 1258/94348; 1426/106919.

Dahiliye Mektubi Kalemi (DH.MKT.): 2054/128; 2165/39; 2294/68; 2650/21; 2706/60.

Dahiliye Muhaberat-ı Umumiye Dairesi (DH.MUİ.): 83/49.

İrade Şehremaneti (İ..ŞE.): 11/42.

İrade Taltifat (İ..TAL.): 130/60; 202/41; 253/102.

İrade Tekait Sandığı (İ..TKS.): 22/7.

İrade Zabtiye (İ..ZB.): 2/22.

Şura-yı Devlet (ŞD): 1116/67; 3101/58; 3056/62.

Yıldız Adliye ve Mezahib Nezareti Maruzatı (Y..PRK.AZN.): 12/69; 16/12; 16/40; 18/52; 23/60;

Yıldız Mütenevvi Maruzat (Y..MTV.): 88/112; 90/25.

Zabtiye (ZB.): 327/88; 329/82; 341/34; 352/111; 486/23; 486/148.

2. Araştırma, İnceleme ve Telif Eserler

- Bilgin 2011 Nursel Gamsız Bilgin, Oya Ögenler, Tamer Akça, “Ülkemiz de Adli Otopsinin Tarihçesi”, *Lokman Hekim Dergisi*, 1/1 (2011),s.8-12.
- Bingöl 2007 Sedat Bingöl, “Tanzimat İlkeleri Işığında Osmanlı’da Adli Tababete Dair Notlar”, *TAD*, 26 (42), (2007), s.37-65.
- Gökçen 1994 Ahmet Gökçen “1296 (1879) Tarihli Usul-i Muhakemat-ı Ce zaiye Kanun-ı Muvakkatı”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4 (1-2), (1994), s.203-288.
- Handanyan 1309 [M.1893 Agop Handanyan, *Tıbb-ı Kanûnî*. İstanbul, 1309 (M. 1893).
- İhsanoğlu 1999 [Mustafa Mazhar Köprülüzade], *Osmanlı Tıbbi Bilimler Literatürü Tarihi*, İhsanoğlu E, editör. IRCICA, İstanbul 1999, Cilt 2, s.669.
- Pollak 2026 Stefan Pollak, Pekka Saukko, Bernard Knight, *Knight's Forensic Pathology*. 5th ed. CRC Press, Boca Raton London NewYork 2026.
- Turinay 2021 Turinay, Faruk Yasin, “1879 Tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu (Usul-İ Muhâkemât-ı Cezâiyye Kanun-ı Muvakkatı) Üzerine Bir İnceleme”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(1), (2021), s.169-228.
- Van 2012 Van, Nureddin, “II. Meşrutiyetin İlanından Sonra Polis Teşkilatının Değişimi ve Dönüşümü”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, (2012), s.281-294.
- Yıldırım 2011 Yıldırım, Rıfat Vedat, *Türkiye’de Adli Tıp Eğitiminin Öncüleri ve Gelişimi (1846-1933)*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2011.